

Dr. Ladányi Sándor

50 ÉVE TÖRTÉNT
**A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ
ÉS AZ 1956-OS ESZTENDŐ**

50 éve történt
**A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ
ÉS AZ 1956-OS ESZTENDŐ**
(rövid áttekintés)

Mindenekelőtt szeretném azt kiemelni, hangsúlyozni, hogy a Magyarországi Református Egyházban az 1956-os esztendőben történt események egy folyamat része, „csúcса”; csak folyamatában, összefüggéseiben és csak az egyházon belül lehet szemlélni, tárgyalni, megérteni, értékelni. Igen fontos szempont, hogy a „világban”, a politikában zajló eseményeket, történéseket, folyamatokat nem lehet összekeverni, egybemosni az egy házon belüli történésekkel, folyamatokkal, még akkor sem, ha olykor vannak kapcsolódási pontok, pl. a világtörténelemben, vagy hazánk történetében egyes események, időbeli egybeesések segíthették — ha nem is közvetlenül — az egyházban folyó, történő eseményeket, folyamatokat. Az egyházban történtek nem része, nem „kihelyezett tagozata”, „alfája” a politikai életben történteknek, a forradalomnak! A református egyházban történő folyamat nem politikai eseménysorozat! Valamint — és ez is lényeges momentum

— a Magyarországi Református Egy házban történtek nem „külföldről szervezett, irányított” „ellenforradalmi cselekmények”, még kevésbé az „lge elleni lázadás”, hanem a mintegy évtizede folyamatosan ható kiváltó okok szerves következménye, „eredménye, csúcsa”.

A magyarországi protestantizmus a II. világháború után — korábbi története során — soha nem tapasztalt, át nem élt társadalmi, politikai és gazdasági szituációba került. Volt már korábban is ellenséges környezetben, élt már ellenséges államhatalom elnyomása alatt, kifosztva mindenéből, nehéz gazdasági-anyagi körülmények között, akadályoztatva tevékenységében.

— De sohasem kellett ehhez „jó képet vágnia”, „teológiaiilag igazolnia” azt, és sohasem mondták-mondatták elnyomói, hogy „teljes szabadságban él”, hogy „gazdagon támogatják”, sohasem kellett „hálásnak lennie” az adott körülményekért. És főként vezetői, előljárói sohasem „tapsoltak” a rajtuk uralkodóknak és nem hamisították meg sem a történelmi valóságot, sem a teológiai tanítást, mondanivalót, üzenetet a hatalom kívánsága-elvárása szerint. Az egyház felső vezetése — lelkészi és nem lelkészi személyek egyaránt — sohasem fonódott úgy össze az őt elnyo-

mó, felszámolására törő államhatalommal. Sohasem szolgálta ki azt oly mértékben — az egyház alapvető érdekeivel ellentétben — mint a II. világháború utáni évtizedekben. — A magyarországi keresztyénség — benne a protestantizmus, így egyházunk is — fokozatosan kerültek ebbe a helyzet be. Ennek a folyamatnak egyes mozzanataira is szeretnék — nagyon röviden — rámutatni, hogy lássuk, miért is vált egyre égetőbb szükséggé a „megújulási mozgalom”.

Révész Imre tiszántúli püspök Debrecenből már 1945. július 7-én levélben fordult Bereczky Albert kultuszminisztériumi politikai államtitkárhoz „rendőri vagy népbírósági eljárás alá vont lelkésztestvéreink érdekében, akiknek a száma csak magában a tiszántúli egyházkerületben — bár természetesen folyton fluktuálva 30 körül jár... Bizonyára vannak még hasonló esetek, csak nem tudjuk, vagy nem merik tudomásunkra hozni... a befogott lelkész testvérek egy részének az egészsége nem bírja a börtönt, vagy az internálást. Ha a gyűlölet és a bosszúvágy nem vakítaná el az elméket, az egyszerű józanész diktálna az illetőknek, hogy idáig ne engedjék jutni a dolgokat, hiszen az így bekövetkező halálesetek óriási mértékben meg fogják növelni a már amúgy is épp

eléggé meglévő lelki forrongást a rendszer ellen. ... Milyen hitvány, semmiségért kerülnek be olyan emberek, akik soha semmiféle politikai tevékenységet nem folytattak, de vagy egy-két haragosuk van az illető községben, vagy ha az sincs, de valaki pártérdemeket akar szerezni... mondják meg nyíltan, mit akarnak, s vállaljuk, amit vállalnunk kell. Azt semmi esetre sem fogjuk soká vállalni, hogy az egyházi közvéleményt csitítsuk és türelemre intsük." — Ravasz László 1945. november 21-én, Budapesten elmondott püspöki jelentésében ezekről, a tényekről szólva, így jellemezte az akkori helyzetet:

„Magyarországon a háború elvesztésével az egész politikai rendszer szélső jobboldalról olyan erővel vágódott ár a szélső baloldalra, hogy ezt az átcsapódást méltán nevezhetjük az egyik legnagyobb magyar forradalomnak. Sokszor az a benyomásunk, mintha a jobboldali fasizmust baloldali fasizmus váltotta volna fel, s szívszorongva figyeljük, hogy az ellenkező végletekbe szédületesen kilengő inga mikor tér nyugalmi állapotba...”

A Ravasz László és sokak által óhajtott viszonylagos „nyugalmi állapot”-ra bizony még hosszú ideig várni kellett. — A totális hatalom megszerzésére és kizárólagos birtoklására

minden eszközzel gátlástalanul törő Magyar Kommunista Párt politikája nem hagyta figyelmen kívül az egyházakat, a „klerikális reakció”-t sem, különösen azok tömegbefolyása irritálta őket, ezért annak megszüntetésére (is) törekedtek. Ugyanis a kommunisták a legcsekélyebb területen, a legszűkebb körben (még saját pártjuk soraiban) sem tűrték meg az olyan erők jelenlétét-létezését, amely nem az ő irányvonalukban hatott. Ezért az egyház(ak)at is az „ellenség” közé számították és úgy is „kezelték” (a katolikus egyházat azért is, mert a Vatikán ellene mondott a kommunista-ateista ideológiának, a református egyházat azért is, mert a reformátusság a „legnagyobb” „magyar” egyházi szervezet volt). — Mivel a belügyi szervek és a teljes fegyveres testület a baloldal kizárólagos irányítása alatt állt, könnyen megtehették, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SzEB), amelynek ebben a régióban szovjet vezetése volt) a fasiszta szervezetek felszámolását követelő jegyzékére hivatkozva — nem kis „csúsztatással” — a belügyminiszter 1946. július 4-i rendeletével előbb az egyesületeket oszlatta fel, vagy felülvizsgálatukról intézkedett. (1949-1950-re végleg sikerült is csaknem teljesen kiiktatni a missziói munkából azokat, hogy a „Testvéri

lzenet" által még valamelyest átmentett lehetőségét. 1952-ben a „Missziói Szabályrendelet” teljesen lehetetlenné tegyen mindenfajta missziói tevékenységet). — 1947-ben az „Ökumenikus Ujjáépítési Irodá”-t is be akarták kapcsolni a „köztársaság-ellenes összeesküvés”, vagy más néven „Magyar Közösség” perébe. — 1948 tavaszán a református „jogász-főgondnokok” által kezdeményezett „A Magyar Keresztyén Egyházak együttes tiltakozása ... a bírói függetlenség megszüntetése...” elleni beadvány ürügyül szolgált az "őrségváltás" végrehajtására: először Lázár Andor dunamelléki főgondnokot mondatták le, majd Ravasz László következett. Helyükre Rákosi Mátyás személyes jelöltjei kerültek — nem kevés fáradságos munka és „szervező tevékenység” után. 1949-ben lemondott Révész Imre is, 1950-ben pedig meghalt Szentpéteri Kun Béla; így aztán a tiszántúli egyházkerület élén is végbemehetett a kívánt személycsere. A tiszáninneri egyházkerületet pedig — nem sokkal később — egyszerűen megszüntették. (Csupán a dunántúli egyházkerület legfelsőbb szintje maradt egyelőre érintetlen.) — 1951-ben felállították az Állami Egyházügyi Hivatalt (AEH). Ennek elnöke június 17-én két kiválasztott egyházi vezető személlyel közölte,